

Filosofická fakulta UK
Katedra lingvistiky a fonetiky

Autor: Pavel Novák

Název zprávy: Systematizace žánrů vědecko-technické literatury

Číslo úkolu: P-18-121-001-00-08

PRAHA

1. Název a adresa řešitelského pracoviště:

Katedra lingvistiky a fonetiky filosofické fakulty UK
n. Krasnoarmejců 2, Praha 1

2. Vedoucí řešitelského pracoviště:

prof.dr. Milan Romportl, DrSc

3. Řešitel státního úkolu:

ing. Karel Cígler (ÚVTEI)

4. Řešitel dílčího úkolu:

doc. dr. Pavel Novák, CSs

5. Název státního úkolu:

Systemové řešení čs. soustavy VTEI včetně mezinárodních vazeb

6. Název dílčího úkolu:

Problémy struktury vědeckých textů

7. Číslo úkolu:

P-18-121-CO1-CO-08

8. Pořadové číslo zprávy
v rámci úkolu:

1

9. Typ zprávy:

etapová
výzkumná

10. Autor zprávy:

Pavel Novák

11. Název a podnázev zprávy:

Systematizace žánrů vědecko-technických textů

12. Den, měsíc, rok
předložení zprávy:

4. 11. 1971

13. Počet stran textu:

III + 31

14. Počet sa-
mostat.příloh:

-

15. Počet
citova-
ných pra-
menů:

121

16. Způsob rozmnožení zprávy:

xerox

17. Počet výtisků:

20

18. Zpráva uložena:

19. Znak MDT:

001.4

20. Klíčová slova:

vědecká literatura, technická literatura, text, jazyk, styl,
struktura, typologie, žánry, normalizace, lingvistika,
metodologie věd, informatika

21. Anotace:

V zprávě se podává schéma možných rozdílů mezi různými texty vědecko-technické literatury, formuluje se otázka typologického zkoumání jejích žánrů, způsobu popisu a normalizace těchto žánrů, uvádějí se směry jejich srovnávacího studia, dále soupis termínů knihovnických, inforatických i z literární praxe relevantních pro běžnou typologii vědecko-technických textů. V příloze A se uvádějí náměty pro studium aktuálního členění větného.

22. Názvy jednotlivých samostatných příloh a jejich stránkový rozsah:

O B S A H

OBSAH	1
<u>1.</u> ÚVOD	2
<u>2.</u> ROZDÍLY MEZI VĚDECKO-TECHNICKÝMI TEXTY	6
<u>3.</u> MATERIÁLOVÁ ČÁST	16
<u>4.</u> ZÁVĚRY PRO DALŠÍ PRÁCI	20
PŘÍLOHA A	21
(Poznámky o aktuálním členění větném)	
PŘÍLOHA B	24
(Některé otázky pro zkoumání v.t. textů)	
POZNÁMKY	25
LITERATURA	L - 1

1. ÚVOD

"Autoři vědecko-technických textů¹ (dále v.t. textů) by měli volit pro své práce lepší názvy, měli by sami sestavovat kvalitní abstrakta, sami volit výstižná klíčová slova, psát kratčeji, lépe, ..." Jednou z příčin, že se tyto požadavky znovu a znovu opakují, je možná to, že dosavadní praxe není dostatečně známa, a je proto těžké navrhnout, jak se od ní dostat k něčemu lepšímu.

- P ř e h l e d :
1. Rekapitulace výchozího stavu při zahájení řešení úkolu
 2. Cíl, který byl plánem pro úkol vytčen
 3. Popis postupu práce na úkolu a použitých metod
 4. Celkové výsledky práce, jejich ověření a porovnání s plánovanými cíli
 5. Zhodnocení významu dosažených výsledků, jejich porovnání s analogickými řešeními známými v době zakončení zprávy
 6. Počet hodin věnovaných práci na úkolu

1. Rekapitulace výchozího stavu

V.t. texty mohou být a jsou objektem zkoumání lingvistiky (lingvistické stylistiky), metodologie věd (její apragmatické odnože, totiž té, která hledí jen k výsledkům vědecké práce, nikoli k operacím k nim vedoucím, AJDUKIEWICZ 1965, 177) a informatiky, a to z hlediska popisného nebo normalizačního (standardizačního). K tomu přistupují praktické snahy normalizační a výchovné uvnitř některých vědeckých a technických oborů (např. WOODFORD 1968).

Omezím se na charakteristiku podílu lingvistiky. Lingvistika se zatím zabývala spíše jazykem vědy a techniky, totiž teoretickými i praktickými otázkami terminologickými a stylovou charakteristikou jazykových prostředků lexikálních i gramatických, které se ve v.t. textech

vyskytují. Pokud jde o studium tzv. slohových postupů a útvarů, byla hlavní potíž v tom, že si zde lingvistika neujasnila svého partnera; zatímco je už dávno jasné, že jejím partnerem pro studium textů uměleckých je literární věda, u v.t. textů se nanejvýš občas využívalo zastaralých prací z logiky. Skutečnost, že se metodologie věd zabývá závažnými komponenty v.t. textů a jejich vzájemnými vztahy, lingvistické stylistice zatím většinou unikla.

Tím si lze vysvětlit, že se v nové učebnici JEDLIČKY aj. 1970 píše mnohem podrobněji a zasvěceněji o útvarech založených na postupu popisném a vyprávěcím než o útvarech založených na zbytkové kategorii postupu výkladového (o výkladu, pojednání a úvaze); věnuje se např. pozornost "předvádění" prostředí, objektů a osob v uměleckých dílech, avšak o typických jevech v.t. textů, orientačních, spojovacích a souhrnných pasážích se nemluví.²

Kontakt s metodologií věd nemají ani záslužné práce Bečkovy (zejm. BEČKA 1960). Z Bečkovy koncepce přejímám pojem obsahového úseku (např. popis nějakého objektu, výklad jevu), který je mu zprostředkujícím článkem mezi textem a větou.

Různým stránkám v.t. textů jsou věnovány články HORECKÉHO, velmi početně je příspěvek HAUSENBLASŮV (1963 b) o zapojení termínu do textu (Hausenblas kromě toho velmi přesvědčivě ukazuje na nezbytnost zkoumání i neliterárních textů, např. 1963 a, 1964, 1968) a DANEŠOVO zkoumání typu tematických posloupností (1968). V poslední době se z hlediska výuky cizích jazyků pro vědecké pracovníky zabýval žánry v.t. literatury BENEŠ (rkp.).

(Kdybych měl charakterizovat poměr metodologie věd k reálným v.t. textům, řekl bych, že se metodologie zabývá především jejich "hloubkovou strukturou" méně už pravidly přiřazujícími této struktuře reálný v.t. text.)

2. Cíl

Dílčí úkol problému struktury v.t. textů je zapojen do tématického okruhu: lingvisticko-sémantické problémy komunikace VTEI s pragmatickým cílem vytváření selekčních jazyků a ovlivňování tvorby primárních dokumentů pro potřeby čs. soustavy VTEI. Cílem dílčího úkolu je zjistit hlavní typy vědeckých textů z hlediska jejich strukturních vlastností, tj. druhů elementárních i neelementárních pojmenovávacích i sdělných složek (jednotek) textu, možností jejich uspořádání, druhů a explicitnosti vyjádření vztahů složek apod., a navrhnout zásady pro požadavky na primární dokumenty z hledisek inforatických. Ve větvi dílčího úkolu, již se tato zpráva týká, bylo jako východisko k postžení celkové struktury textu zvoleno tzv. aktuální členění, a to "perspektivní" pohled na něj. Tím ostřeji vystoupila otázka žánrových zvyklostí rozvoje tematiky, které se dotkl DANEŠ (1968, 133). Šlo hlavně o získání přehledu o charakteru dostatečně homogenních úseků v.t. textů, v nichž by bylo možno aktuální členění zkoumat. Protože však samo zkoumání akt. členění nebylo míněno jako samoučelné, nýbrž jako východisko v naznačeném smyslu, bylo cílem získat i celkovou orientaci po žánrech v.t. literatury.

3. Popis postupu práce

V podstatě konfrontace inforatických příruček a vlastní zkušenosti s v.t. texty s dalšími takovými texty na straně jedné a s příslušnými partiemi metodologických prací, zejména BUNGE 1967 a hesly Filosofické encyklopedie (1960-1970) na straně druhé.

4. Celkové výsledky

K systematizaci v.t. žánrů bylo vypracováno jisté typologické schéma, totiž návrh "prostoru vlastností" (2.) pro typologii v.t. žánrů známou z běžné praxe, k níž byl shromážděn materiál v 3. Schéma

je založeno na skutečnosti, že se ve v.t. textech formulují, ujasňují a řeší vědecké a technické problémy, resp. jejich hierarchizované soubory, a to problémy různého druhu. V.t. texty se proto mohou mezi sebou lišit především v selekci druhů problémů a jejich komplexů, v míře uvádění jejich motivace, metod řešení, motivace a aplikace těchto metod, v míře uvádění vztahů mezi složkami problémových komplexů, dále pak ve výběru a provedení dokumentačních náležitostí textu (sournů, popisů, rozvržení tematiky aj.), v řazení příslušných úseků textu a ostrosti předělů mezi nimi a konečně v jazykové stylizaci, zejm. v standardizaci vyjadřování.

Takové rozdíly lze chápat jako uplatnění různých "textových vzorců". Byla formulována otázka inforatického hodnocení jednotlivých těchto vzorců a jejich kombinací i různých způsobů jejich vyjádření a dále otázka možnosti a účelnosti sestavení generativních gramatik (různých stupňů podobnosti a jemnosti) pro různé druhy textů (2.3 - 2.5).

Srovnáme-li tyto výsledky se stanoveným cílem, vidíme, že ho bylo dosaženo, nikoli však v celé konkrétnosti, neboť se ukázalo, že není finanční krytí na pomocné materiálové práce, ačkoli se s nimi původně počítalo.

5. Zhodnocení významu výsledků

Jde jen o první etapu jedné větve dílčího úkolu a lze proto vyslovit jen předběžné myšlenky o možné relevanci. Necháme-li stranou to, že jde o východisko do další práce, pak se dá říci, že zpráva obsahuje podněty pro jiné větve úkolu (pro c - empirické podněty pro formální studium zkracování a rozšiřování textu, pro d - problematiku textových vzorců a jejich formulace), že vytváří podmínky pro spolupráci s dílčími úkoly automatické indexování a terminologie v oblasti informatiky

a že by mohla dát podněty výuce cizích jazyků pro vědecké pracovníky (která je stále zaměřena více na odborný jazyk než na odborné texty).

6. Počet hodin

Této větvi dílčího úkolu bylo věnováno asi 300 hodin.

2. ROZDÍLY MEZI V.T. TEXTY

P ř e h l e d : 1. Příklad

2. Klasifikace možných rozdílů mezi v.t. texty
3. Náčrt výzkumu struktury v.t. žánrů jako zkoumání možných kombinací rysů probíraných v 2.
4. Způsoby popisu v.t. žánrů
5. Otázky normalizace v.t. žánrů

1. Příklad

I namátkové srovnání různých návodů k zacházení s průmyslovými výrobky ukazuje, že se tyto návody mohou mezi sebou lišit - kromě zřejmých rozdílů věcných - tímto způsobem:

- v tom, co obsahují navíc vedle vlastních pokynů: "spotřebitelské" zdůvodnění pokynů (nedá se odstranit), technické zdůvodnění pokynů (vlákna jsou citlivá na vyšší teploty), účel pokynů (dodržíte-li naše rady, bude vám klobouk dobře sloužit), oslovení, výzvu k sdělení zkušenosti aj.,
- v řazení těchto partií, např. pořadoslovení, pokyny a jejich účel nebo pořad: oslovení, účel pokynů a pokyny samé;
- v explicitnosti, s níž jsou uváděny vztahy mezi jednotlivými partiemi textu (Používejte ho v teplotách nad 5° C, při nižších materiál křehne (.) proti ..., protože při nižších teplotách,..);
- v jazykové stylizaci, např. pokud jde o slovesné tvary: stylizace direktivní přímá (žehlete), direktivní nepřímá (žehlit), popisná prostá (žehlí se), popisná kontaktní (žehlíte), popisná inkluzivní (žehlíme),

normativní (nutno žehlit) (výrazy pro stylizace většinou podle LEŠKY 1968, 38), nebo pokud jde o vyjádření vztahu mezi pokynem a jeho spotřebitelským zdůvodněním: stylizace účelová (v žádném případě nesmí být klobouk vystaven teplotám nad 100° C, aby nedošlo k poškození ...), stylizace alternativní (jinak dojde), st. důvodová (neboť by došlo), st. účinková (zamezí se poškození); navíc jeden stylizační způsob může být v textu dodržován důsledně nebo se mohou různé stylizace střídat;

- jasným odlišením nebo naopak amalgamizací jednotlivých partií (srov. právě uvedené příklady proti Pryž, inkoustová tužka a anilinové barvy způsobují skvrny, jež nelze vyčistit; tato formulace je zároveň pokynem i jeho zdůvodněním).

2. Klasifikace rozdílů mezi v.t. texty

V.t. texty jsou ovšem složitější než návody k použití průmyslových výrobků, a je proto třeba některé body zobecnit, jiné přibrat.

P ř e h l e d : V.t. texty se mezi sebou mohou lišit:

- 2.1.1. typy vědeckých a technických problémů, které jsou v nich zastoupeny, a souvislostmi a hierarchií těchto problémů
- 2.1.2. způsoby traktování problémů (řešení, ujasňování, formulace)
- 2.1.3. rozsahem uvádění motivace problémů a druhy této motivace
- 2.1.4. rozsahem uvádění vzájemných souvislostí problémů
- 2.2. rozsahem uvádění
 - 2.2.1. metod řešení problémů
 - 2.2.2. motivace těchto metod
 - 2.2.3. jejich aplikace
- 2.3. způsobem uvádění výsledků a myšlenek jiných autorů
- 2.4. dokumentačními náležitostmi (popisy vlastního textu, souhrny, aparátem)

- 2.5. lineárním uspořádáním bodů 2.1. až 2.4.
- 2.6. jazykovou stylizací příslušných úseků textu, zejména její standardizací
- 2.7. grafickou, typografickou a numerační úpravou
- 2.8. způsobem, jímž jsou od sebe odděleny jednotlivé úseky textu (kombinacemi bodů 2.5. až 2.7.)

Pozn. Rozlišením zejm. bodů 2.1. až 2.3. od bodu 2.5. (popř. až 2.8.) dostáváme analogii rozdílu mezi fabulí a syžetem známého z literární vědy nebo rozdílu mezi "hloubkovou" a "povrchovou" strukturou známého z lingvistiky.

Jednotlivým bodům 2.1. až 2.4. s jejich zjemněním, jak bude ve 2. podáno, odpovídají zhruba elementární obsahové úseky různého druhu, např. formulace hypotézy, výsledku měření, popis měřícího přístroje, popis chování pokusné osoby, pasáž udávající cíl v.t. textu nebo jeho části, údaj o autorství, věcný rejstřík. Tyto elementární obsahové úseky se sešupují v obsahové úseky vyšší atd. Poměrně komplikovaný obsahový úsek může být např. jako námitka, souhrn nebo vystižení staršího stadia poznání zapojen do ještě vyššího úseku. Dá se předpokládat, že základní principy, jimiž se řídí výstavba vyšších obsahových úseků z úseků nižších bude podobná stavbě věty a že se zde najdou jednak obdoby lexika a gramatiky, jednak obdoby koordinace a determinace.

Nyní budou k většině bodů uvedeny objasňující poznámky, výčty nebo příklady.

2.1.1. Klasifikaci vědeckých problémů uvádím podle BUNGEHO (1967, s.185).

Věcné (substantive, objective) problémy

Empirické problémy (vyžadují vedle myšlení i empirické operace)

nacházení dat (charakterizace objektů zkušenosti): pozorování,
čítání, měření

konstrukce a kalibrování přístrojů, příprava látek k pokusům aj.

Konceptuální problémy (nevyžadují empirické operace)

popis

klasifikace a řazení tříd

interpretace znaků a zjemňování konceptů

dedukce: provádění výpočtů, dokazování teorémů, kontrola

řešení, vysvětlování, predikce a retrodikce faktů

konstituce idejí (inventing ideas): zavádění nového pojmu, zavádění empirické generalizace nebo hypotézy vyšší úrovně, vytváření teorie, rekonstrukce teorie (Grundlagenforschung)

metalogické problémy: odhalování a odstraňování spornosti

teorií, dokazování bezespornosti a nezávislosti etc.

Problémy strategické čili procedurální

Metodologické problémy

stanovení konvencí: deznagačních pravidel, měřících škál a jednotek, hladin významnosti etc.

stanovení taktiky pro řešení problémů, pozorování, měření etc.

plánování experimentů

plánování výstavby teorií

analýza a kritika čehokoli z předchozích typů metodologických problémů

Hodnotící problémy

hodnocení dat, hypotéz, teorií, technik a technického zařízení z hlediska daných deziderát

hodnocení deziderát samých

Pozn. Určitější či méně určité protějšky některých z těchto typů najdemo u BEČKY (1960, s. 69-71, 82-92).

Bungeho přehled je téměř úplný, pouze pro některé společenské vědy by bylo třeba dodat formulace hodnotových systémů a hodnocení

např. historických faktů z jejich hlediska (viz TOPOLSKI 1968, s. 442).

Technické problémy jsou podle ELLISE a LUDWIGA (1962, s. 29) trojí:

- jsou dány požadavky a je třeba navrhnout nebo zkonstruovat příslušné zařízení,
- je dáno zařízení a je třeba vyjasnit možnosti jeho uplatnění,
- jsou dány požadavky a zařízení a je třeba vyjasnit nebo ověřit vhodnost zařízení pro tyto požadavky.

2.2. Uvažme způsoby, jak jsou v matematické a přírodovědné literatuře uváděny matematické důkazy. Důkaz nemusí být uveden vůbec, a to z různých důvodů, v matematickém textu např. proto, že je důkaz zcela jednoduchý, v přírodovědném pak naopak proto, že je příliš složitý a náročný (srov. LOMSADZE 1962, s. 7).

2.2.1. Může a nemusí být výslovně uvedena metoda důkazu (důkaz povedeme indukcí podle ...).

2.2.2. Motivace důkazu bývá uváděna především tehdy, když už existuje důkaz jiný (pak jde o krátkost, průhlednost důkazu nového etc.).

2.2.3. Důkaz může být uváděn s různou měrou podrobnosti, od úplných formálních důkazů až po zcela stručné jejich nastiny.³ Vynechávají se odkazy na odvozovací pravidla (SUPPES 1963, s. 133) nebo naopak se takové pravidlo uvede, ale vynechá se výsledek jeho aplikace etc.

2.3. Tu je opět škála od pouhé citace k doslovným citátům; pozornosti zasluží zacházení s terminologií a způsobem vyjadřování jiného autora, totiž jejich ponechávání nebo adaptace a náhrady.

2.4. Za zmínku stojí některé způsoby "dělby" práce mezi jednotlivými druhy dokumentačních náležitostí, např. to, zda jsou v obsahu reprodukovány názvy kapitol, paragrafů etc., jak je nyní běžná praxe u nás, nebo zda je obsah obsažnější než titulky ve vlastním textu (které nakonec mohou scházet), jak je to stále živé v anglických publikacích.

2.5. Při lineárním uspořádání obsahových úseků (elementárních a složených) jde jednak o antepozici nebo postpozici, jednak o postavení kontaktní nebo distantní, jednak o nástavbovou problematiku koncentrace nebo rozptýlení úseků stejného typu ("koordinace" na různých stupních). Vždy bychom měli rozlišovat případy, kdy dvojitě nebo vícetě uspořádání je zcela rovnocenné, popř. kdy omezení je jen oborovou nebo územní uzamčením, od případu, kdy jedno z uspořádání je v nějakém smyslu přirozené, nepříznačné, a konečně od pořadí jedině možného. Dva poslední druhy případů by v zásadě měly jít odlišit "experimentálně", totiž redakčními úpravami pro tyto účely zvláště upraveného v.t. textu.

2.51 Jediné pořadí: např. popis mechanismu a fungování jeho části (Učebnice 1952, s. 163); reprodukce myšlenek a výsledků jiného autora a jejich hodnocení (ty se ovšem mohou komentovat průběžně nebo všechny najednou).

2.52 Obojí pořadí.

Historie bádání a vlastní systematický výklad. Historie zkoumání patřila k nezbytným úvodním částem prací, nyní se často uvádí stručně na konci (např. CURRY 1963), je možné i probírání průběžné.

Experimentální a teoretické části přírodovědných statí. Pořadí: experimentální část, výsledky a "diskuse" (teoretická část je spolu s jinými úseky v "diskusi"), ale stejně možné je pořadí opačné, zejména jde-li o práci teoreticky zaměřenou.

^a Teorém důkaz. Vyskytuje se obojí pořadí, i když první ^{upravené L. N.} převládá; obojí se může střídát i v téže práci.

Vlastní text a souhrny. Jsou zde tyto možnosti: souhrn celkový, souhrny dílčí, souhrny obojí, souhrn umístěný před vlastní text, za vlastní text, obojí. Např. CARNAP (1960) má souhrny (abstrakta) kapitol i souhrny paragrafů před vlastním textem; bývá i abstrakt na začátku a resumé

na konci pro čtenáře, který už práci přečetl (srov. WOODFORD 1968, s. 106).

Obsah bývá umístěn před vlastním textem (po předmluvě), jak je obvyklé v anglosaské literatuře, nebo na konci publikace. Velmi zřídka bývá obsah na začátku i na konci, v tom případě však první je stručnější a druhý podrobnější (v publikaci BETH 1963).

2.6. Stylizace

Lingvistická stylistika projevuje zájem především o rysy, které jsou odborným, popř. vědeckým textům společné (JEDLIČKA - FORMÁNKOVÁ - REJTMÁNKOVÁ 1970). Je však třeba zkoumat i jazykové prostředky, jimiž se od sebe mohou odlišovat jednotlivé obsahové úseky.

(1) Díváme-li se přitom z hlediska celého textu, můžeme spíše postřehnout stylizační prostředky, které odlišují obsahové úseky, (2) díváme-li se od obsahových úseků, vidíme spíše stylizační možnosti těchto úseků.

2.6.1. Není vyloučeno, že i výrazy zcela nediagnostické z hlediska klasifikace a indexace dokumentu mohou mít diagnostickou hodnotu pro úsek jistého druhu. Např. v díle, kde se formuluje fyzikální teorie, která se konfrontuje s výsledky pokusů, se výrazy jako předpokládat, předpoklad, připustit, představit si, představa, vysvětlení vyskytují především v odstavcích teoretických.

2.6.2. Několik příkladů na stylizační možnosti obsahových úseků.

Definice: stylizace "uvnitř jazyka" (X je Y,) proti stylizaci metajazykové (nazveme; definujeme; říkáme, že), indikativ prezenta (nazýváme) proti indikativu futura (nazveme, budeme nazývat).

V pasážích popisujících pokusy bude spíše indikativ préterita nebo prezenta. Pro teoretické pasáže je typický kondicionál minulý (a jeho jinojazyčné protějšky, RESCHER 1963).

2.8. Předěly mezi úseky textu

To je problematika, které se ve zkoumání krásné prózy věnovala velká pozornost a byly dosaženy pozoruhodné výsledky (DOLEŽEL 1960). V terminologii předělů se dá formulovat hodně z problematiky lineari- zace, některé věci však jsou zde navíc, především "ostrost" nebo "tupost" předělu, hranice mezi obsahovými úseky. Kontrast mezi dvěma sousedními úseky může být způsoben jednak jejich obvyklými rozdíly v užívání jazykových prostředků, jednak zvláštními hraničními signály.

Na příklad předěl mezi teorémem a důkazem v matematickém textu může být signalizován odstavcem, nápisy (teorém, důkaz; jen teorém; jen důkaz), typem písma (teorém buď kurzívou, nebo proloženě), začáteč- ními šablonami u důkazu: skutečně, důkaz provedeme indukcí, nejprve dokážeme;

předěl mezi důkazem a dalším textem: odstavcem, nápisy, typem písma, koncovými šablonami, tím je věta dokázána, zvláštní značkou).

Zvláštním případem je neexistence předělu, amalgamizace různých úseků, srov. např. míšení popisných a hodnotících úseků v některých vědách (viz TOPOLSKI 1968, 442).

3. Náčrt výzkumu struktury v.t. žánrů

Jak se ukázalo v 2. máme před sebou řadu hledisek, podle nichž se mezi sebou mohou v.t. texty lišit. Jsme nyní v situaci, kterou dobře známe i z lingvistiky: nabízí se možnost zjišťovat realizované kombi- nace rysů vymezených jednotlivými hledisky a snažit se oddělit reali- zovatelné kombinace rysů od nerealizovatelných. Realizovatelné zde ovšem znamená přijatelné z hlediska redakcí, recenzentů, čtenářů a vůbec z hlediska dalšího zacházení s texty; tím je dána i možnost "experimentálního" prověření realizovatelnosti typu textu - jeho re- dakčními a dalšími osudy.

A je třeba připustit, že stejně jako v lingvistice (viz SKALIČKA

1935) se realizovatelné dá od nerealizovatelného oddělit tím, že stanovíme empirické generalizace o vzájemně si příznivých nebo nepříznivých rysech textů a tyto generalizace vysvětlujeme.

Hlavní problém je tu usouvztažnění jednotlivých realizovatelných kombinací textových rysů popř. skupin těchto kombinací s běžnou v podstatě funkční terminologií v.t. žánrů, jak se s ní setkáváme v praxi. Materiály pro to jsou v 3.

4. Způsoby popisu v.t. žánrů

Je otázka, jakým způsobem jednotlivé v.t. žánry vymezit, jednak deskriptivně, jednak pro potřeby výuky nebo případné normalizace. Nabízí se myšlenka využít zkušeností s tzv. programovacími jazyky, pro jejichž specifikaci se už dlouho používá generativních gramatik jistého typu (nekontextových gramatik známých z matematické lingvistiky). (Na jistou paralelnost struktury textu a struktury věty bylo poukázáno již dříve (FRIES 1952, s.261); v zanedbání této paralely je zásadní omyl generativního přístupu Mikova (MIKO 1970, s. 32).)

Je dáno aplikací programovacích jazyků (jsou v nich formulovány programy pro samočinné počítače), že musí být specifikovány do nejmenších podrobností. Nic však nestojí v cestě tomu, aby pro jiné účely byly sestavovány generativní gramatiky "zásadnější", méně podrobné.

Triviálními takovými gramatikami jsou vlastně už formuláře, např. formuláře pro informace o výzkumných projektech, nebo normy a směrnice předpisující závaznost, pořadí a úpravu jednotlivých složek textu, které pokud předpisují i rozsah textu, jak je tomu u ČSN 01 0010 (pro stavbu, členění a úpravu technických norem), se od formulářů liší jen nepatrně. Dále srov. návody redakcí, které jsou však mnohem obecnější, např. v pokynech redakce čas. Journal of Catalysis se doporučuje pořadí: abstrakt, úvod, metoda, výsledky, diskuse, poděkování, citace.

K netriviální generativní gramatice se dostáváme tehdy, když by bylo nutno táž pravidla nebo jejich skupiny na několika místech formuláře nebo pseudoformuláře opakovat. Tak by tomu bylo např. u recenze. Ta může v zásadě sestávat jen z reprodukce obsahu recenzované publikace a jejího hodnocení (kompoziční možnosti obojího tu necháme stranou). Vedle toho může obsahovat formulaci hodnotících kritérií, popř. ještě jejich zdůvodnění. Toto zdůvodnění bude patrně vždy následovat za kritérií, avšak tento blok může nezbytným složkám recenze buď předcházet nebo po nich následovat. Je sřejmé, že máme co dělat s jasnou obdobou nelineárních a lineárních složek pravidel generativní složkové gramatiky (WORTH 1964).

Výhodnost generativního vymezení v.t. žánru je pak už zřejmá v případě rekurzivní stavby textu.

5. Normalizace v.t. žánrů

Normalizace (lingvista by řekl spíše kodifikace, viz HAVRÁNEK 1932) se může přirozeně týkat všech bodů uváděných v 2, dále celého žánru nebo jen některé jeho složky a může mít různý stupeň a rozsah závaznosti.⁴ Příklady normalizace celého žánru: patentový spis, technická norma - ČSN 01 0010, abstrakt - ČSN 01 0194, bibliografický záznam a katalogizační záznam - ČSN 01 0195. Příklady částečné normalizace: Kodex 1966 (závaznost souhrnu, uvedení povahy textu, použitých metod, úpravy bibliografických citací etc.), bibliografické citace - ČSN 01 0197. Z oblasti lingvistiky viz MELČUK 1963, psychologie MADSEN 1970, 151.

Pro naše účely je vhodné uvážit, ke kterým aspektům normalizace mají které disciplíny co říci. Nesporně půjde vždy o příslušný vědní neb technický obor, metodologii věd, informatiku a lingvistiku. Je celkem zřejmé, že by informatici měli zaujmout stanovisko k závaznosti

různých dokumentačních náležitostí, k řazení složek textu i celkové jeho úpravě.

3. MATERIÁLOVÁ ČÁST

P ř e h l e d : 1. Úvod

2. Možnosti konfrontačního studia v.t. žánrů

3. Abecední seznam názvů v.t. žánrů, jejich komplexů a jiných relevantních výrazů

1. Úvod

V části 2. byl vlastně podán návrh "prostoru vlastností" (LAZARSELD 1961, 151) pro praktickou, v podstatě funkční typologii v.t. žánrů, k níž je sebrán materiál v této (3.) části. Pro další bádání zbývá ovšem zmapování tohoto materiálu z hlediska schématu podaného v 2.

Jména v.t. žánrů popř. jejich částí nacházíme v názvech a podnázvech textů, v předmluvách k nim, nakladatelských anotacích, názvech nakladatelských sbírek, sekundárních pramenech informací všeho druhu, v názvech časopiseckých rubrik, v katalogích předmětových etc. Velkou většinou jsou zpracovány i v terminologických slovnících infromatických.

2. Možnosti konfrontačního studia v.t. žánrů

Z lingvistiky jsou známy výhody konfrontačního studia, a je proto nasnadě postupovat obdobně i v našem případě. Nabízejí se především tyto směry konfrontace:

2.1. Zároveň studium genetické (postupná proměna jednoho textu)

krátké sdělení - článek v časopise (srov. Kodex 1966)

skriptum - vysokoškolská učebnice

předběžná výzkumná zpráva - závěrečná výzkumná zpráva

výzkumná zpráva - článek v časopise na ní založený

(srov. MERTA 1970, 123 a PRITCHARD 1969, 27)

článek v časopise - kapitola monografie

první vydání publikace - vydání opravené a rozšířené

předběžné vydání - vydání definitivní (srov. např. sbírky jako
Lecture notes in mathematics a Lecture notes in physics, v nichž
se uveřejňují i předběžné verze monografií nebo publikace jako
Monthly internal memoranda of ...)

přednáška nebo sdělení na vědecké konferenci (preprint) - její
tištěná verze

příhláška patentu - patentový spis

primární a sekundární prameny informací (včetně vztahů mezi úvodními
orientačními partiemi prací, resumé a anotacemi, abstrakty, přehle-
dovými články, recenzemi)

2.2. Ostatní

sumarizační literatura podle rozsahu (kompendium x příručka x ency-
klopedické heslo)

sekundární prameny informací různých druhů

literatura původní a sumarizační (přehledy, učebnice aj.)

literatura původní podle rozsahu (článek v časopisech x delší stať x
kapitola v monografii)

literatura úzce speciální oblasti x pro širší specializaci x mezi-
oborová x učebnicová x populárně vědecká (srov. HAUSENBLAS 1971)

literatura vědecká x literatura technická

literatura matematická x literatura přírodovědná

literatura oborů teoretických x literatura oborů experimentálních

3. Abecední seznam

Seznam je řazen abecedně, u víceslovných pojmenování podle sub-
stantivních komponentů; je uvedeno, zda je výraz doložen v VC

(= Vodičková - Cejpek 1965), popř. kde jinde. Některé jsou doprovozeny stručnou vysvětlující poznámkou. Je zřejmé, že v některých bodech není terminologie dosud ustálena, kříží se v ní vlivy několika různých cizích terminologických soustav.

abstrakt (VC, ČSN 01 0194, r. referát, angl. (informative) abstract, na rozdíl od anotace uvádí výsledky, nikoli jen tematiku primárního dokumentu; též referát), abstrakt autorský (též referát autorský), akta vědecké konference (sjezdu etc.), anotace (VC, r. anotacija, angl. annotation, indicative abstract, na rozdíl od abstraktu uvádí jen tematiku), anotace autorská (VC, též synopsis, ale podle Kodexu 1966 angl. synopsis = autorské resumé), antologie (VC, též čítanka), atlas (VC), autobiografie (VC), autoreferát (r. avtoreferat dissertacii na soiskanije učennoj stepeni), biografie (VC), cvičebnice, cvičení, časopis (VC), - firemní (THOMPSON 1969, angl. house journal), - odborný (VC), - populárně vědecký, - přehledový (návrh za angl. review journal, čas. specializovaný na zveřejňování přehledových článků), - referátový (VC), - širokého zaměření ("broad" periodical, LOOSJES 1967, 35), - technický, - úzkého zaměření (LOOSJES 1967, 36), - závodní, čítanka (VC, angl. readings, též antologie), článek (VC), - jubilejní (VC), - přehledový, přehledný (též referát přehledný?), - referativní (vztah k předchozímu nejasný), dialog, disertace, dopis redakci (r. písmo v redakciju, angl. letter to the editor), doslov (VC), dotazník, encyklopedie (VC), eseje, expres-informace (VC, TOMAN 1970, 34: "výtahy z originálních pramenů ... obsáhlejší než referáty a obvykle přinášejí i některé ilustrace, matematické vzorce, grafy a diagramy z originálu"), instrukce, kapitola (VC), katechismus (OLIVA 1947, 105: "větší snůška výtahů sjednocených v celek tím, že patří k jednomu oboru"),

komentář (VC), kompendium (VC, angl. survey), legenda (VC), monografie (VC), - původní, - kompilační (rozdíl podle MARCHLEWSKÉ 1966), nařízení, návod, nekrolog (VC), norma technická (VC, ČSN 01 0010), oběžník (vědecké konference), obsah (VC), odpověď na otázku (v aktech vědeckých konferencí), poděkování, pojednání, pokroky (r. uspechi, angl. advances in, progress in), pokyny, popis výrobku, posudek, poznámka, práce diplomní, problém (v některých matematických časopisech se problémy zveřejňují ve zvláštních rubrikách), prospekt, průvodce (ČSN 88 0128: základní odborná příručka), předmluva (VC), přednáška na vědecké konferenci (buď o vlastní vědecké a výzkumné činnosti, nebo o stavu oboru (state of the art report), nebo tutorial, určená pro pracovníky jiných disciplín), předpisy, přehled (rus. obzor, angl. review), přehled celkový (návrh pro něm. Gesamtübersicht, přehled obsahu knihy), příručka (VC), příspěvek, recenze (VC), referát (VC, též abstrakt), referát přehledný (viz článek přehledný), referát souborný (vztah k předešlému nejasný), repetitorium (OLIVA 1947), resumé (VC), - autorské (VC), ročenka (VC, r. ježegodnik, angl. annual review), rozprava, rubrika (v časopise, VC), rukověť (VC, též příručka), řeč nástupní, řešení (matematické úlohy, problému), sbírka úloh (odručy na všech stupních studia, sbírky vysoké úrovně např. HALMOS 1970, POLYA - SEGŮ 1956), sborník (VC), - jubilejní (VC), sdělení krátké (r. kratkoje soobščeniye, něm. kurze Mitteilung), skriptum (VC), slovník (VC), souhrn (VC, též resumé), spis patentový (VC), stať (VC), studie, - případová (angl. case study), syllabus (OLIVA 1947), synopsis (VC), teze (VC), učebnice (VC), - programovaná, - pro postgraduální studium (angl. graduate textbook), úvod (VC), vademekum (VC), věnování (VC), vlastivěda,

výtah, zpráva cestovní, - etapová, průběžná, - předběžná,
- studijní (VC), - výhledová (VC), - vývojová, - výzkumná,
- závěrečná,

4. ZÁVĚRY PRO DALŠÍ PRÁCI

Vzhledem k tomu, co bylo řečeno v 1.4. o vztahu mezi plánovaným cílem této etapy a touto zprávou, dále vzhledem k 3.1. (i příloze A) považuji za vhodné, abych během 1. čtvrtletí r. 1972 po konzultacích s pracovníky ostatních větví dílčího úkolu a pracovníky některých jiných dílčích úkolů hlavního úkolu navrhl stálé oponentní komisi, kterým směrem v této větvi dílčího úkolu pokračovat, zda se vrátit k problematice aktuálního členění, jak bylo původně plánováno nebo se věnovat výzkumu v.t. žánrů z hlediska schématu podaného v 2.

POZNÁMKY

1) V názvu této zprávy je výraz vědecko-technický psán se spojovníkem. To je sice v nesouhlase s pravopisným slovníkem dnes platných Pravidel českého pravopisu, avšak v souhlase s vlastními pravidly, podle jejichž § 167 se u složených přídavných jmen spojovací čárka píše "pro zřetelnost, aby nemohlo dojít k nejasnosti, zda jsou oba členy skutečně ve vztahu slučovacím, anebo zda první člen složeniny významově určuje druhý. ... Tam, kde není možnost tohoto druhého výkladu, není třeba spojovací čárku psát." Tato možnost je v našem případě dosvědčena Slovníkem spisovného jazyka českého, v němž se výraz vědeckotechnický vykládá jednak jako týkající se technických věd, jednak jako týkající se vědy a techniky.

2) V této učebnici jsou ponechány stranou i některé články, k nimž se vyslovily starší práce, např. VANČURA 1934, nebo i PAULINY aj. (v starších vydáních) nebo Učebnice II, III a IV.

3) Nejpodrobnější důkazy jsou v učebnicích nebo ve sbírkách řešených příkladů. Neplatí tedy obecně, že by texty vědecké byly vždy explicitnější než texty jiné. Podobně text populárně naučný není jen obsahovou redukcí (vypuštění evidence, odkazů etc.) a "rozředěním" "odpovídajícího" textu vědeckého.

4) Mohli bychom rozeznávat vlastně dvojí normalizaci: takovou, v níž jde o celkovou normalizaci textů, a takovou, v níž se stanoví, jak má být struktura textu v úvodní jeho části popsána.

LITERATURA

- AJDUKIEWICZ, K.: Język i poznanie. Wyd. 1. Warszawa 1960-1965. 2 sv.
 --- Logika pragmatyczna. Warszawa 1965.
- APOSTEL, L. - MANDELBROT, B. - MORF, A.: Logique, langage et théorie de l'information. Paris 1957.
- AUSTIN, J. L.: How to do things with words. Cambridge 1962.
- BALLY, Ch. Obščaja lingvistika i voprosy francuzskogo jazyka (překlad z franc. 3. vyd.), Moskva 1955.
- BAR-HILLEL, Y.: Aspects of language. Jerusalem - Amsterdam 1970.
- BECKER, H.: Deutsche Sprachkunde. 2. Bd. Leipzig 1941.
- BEČKA, J. V.: Úvod do české stylistiky. 1. vyd. Praha 1948.
 --- Základy kompozice jazykových projevů. Acta Univ. Palack. Olom., Fac. philos., 5, Praha 1960.
 --- Naše řeč, 47, 1964, s. 65.
- BENEŠ, E.: Zur Typologie der Stilgattungen der wissenschaftlichen Prosa (rkp.)
- BETH, E. W.: The foundations of mathematics. Amsterdam 1963.
- BORKO, H. - CHATMAN, S.: Amer. Doc., 14, 1963, s. 149.
- BOURBAKI, N.: Načala matematiki. 1. část. Kn. 1. (překlad z franc. 2. vyd.), Moskva 1965.
- BUNGE, M.: Scientific research I. Berlin - Heidelberg - New York 1967.
- CARNAP, R.: Meaning and necessity. 3. ed. Chicago 1960.
- CEJP, L.: Strukturální rysy anglické obchodní korespondence. Praha 1947.
- COHEN, J. L.: Do illocutionary forces exist? In: Symposium On J. L. Austin. London 1969, s. 420.
- COOPER, B. M.: Writing technical reports. 4. ed. Harmondsworth 1969.
- CURRY, H. B.: Foundations of mathematical logic. New York - San Francisco - Toronto - London 1963.
- ČERNOV, I.: O strukture russkich ljubovnych zagovorov. In: Trudy po znakevym

- sistemam 3, Tartu 1965, s. 159.
- ČSN 01 0010
- ČSN 01 0194
- ČSN 88 0128
- DANEŠ, F.: Slovo a slovesnost, 25, 1964, s. 148.
- Slovo a slovesnost, 29, 1968, s. 125.
- DOLEŽEL, L.: O stylu moderní české prózy, 1. vyd. Praha 1960.
- ELLIS, D. O. - LUDWIG, F. J.: Systems philosophy. Englewood Cliffs 1962.
- FILIPEC, J.: Slovo a slovesnost, 16, 1955, s. 37.
- Filosofskaja enciklopedija. Moskva 1960-1970. 5 sv.
- FORGUSON, L. W.: In pursuit of performatives. In: Symposium on J. L. Austin. London 1969, s. 412.
- FRIES, C. C.: The structure of English. 1. ed. New York 1952.
- GROOT, A. D. de Methodology. (překlad z hol.) The Hague 1969.
- HALLIDAY, M. A. K.: J./Ling., 3, 1967, s. 199.
- HALMOS, P. R.: Gilbertovo prostranstvo v zadačach (překlad z angl.). Moskva 1970.
- HART, H.: Chem. Rev., 71, 1971, s. 1.
- HAUSENBLAS, K.: Čs. rusistika, 7, 1962, 163.
- Základní okruhy stylistické problematiky. In: Čs. předn. pro V. mezinár. sjezd slav. v Sofii. Praha 1963 a, s. 287.
- Čs. termin. Čas. 2, 1963 b, s. 7.
- On the characterization and classification of discourses. In: Trav. ling. Prague.1. Praha 1964. s. 67.
- Výstavba slovesných komunikátů a stylistika. In: Čs. předn. pro VI. mezinár. sjezd slav. Praha 1968, s. 343.
- Čes. lit., 17, 1969 a, s. 3.
- Acta Univ. Carol., Philol., 4/5, 1969 b, s. 113.
- Oponentský posudek projektu dílčího úkolu P-18-V-1.25 na léta 1971-75. Praha 1971 (rkp.).

- HAVRÁNEK, B.: Úkoly spisovného jazyka a jeho kultura. In: Spisovná čeština a jazyková kultura. Praha 1932, s. 33.
- HEIDENREICH, J.: Slovo a slovesnost, 9, 1943, s. 68.
- HORECKÝ, J.: Naša veda, 5, 1958 a, s. 173.
- Naša veda, 5, 1958 b, s. 223.
- Slov. odb. názvosl., 8, 1960, s. 353.
- HYMES, D.: Slovo a slovesnost, 31, 1970, s. 7.
- JEDLIČKA, A. - FORMÁNKOVÁ V. - REJMÁNKOVÁ, M.: Základy české stylistiky. 1. vyd. Praha 1970.
- KALUŽNIN, L. A.: Ob informacionnom jazyke dlja matematiki. In: Prikladnaja lingv. i maš. perevod. Kijev 1962, s. 21.
- KEMENY, J. G. - SNELL, I. L.: Mathematical models in the social sciences. 3. ed. New York - Toronto - London 1963.
- Kodex dobrých mravů pro psaní vědeckých publikací (překlad z franc.). Zprav. pro útvary věd. Inform. 1966, příl. č. 3.
- LEŠKA, O.: Formální a funkčně obsahová struktura ruského imperativu (injunktivu). In: Kapitoly ze srovn. mluv. ruské a české. 3. Praha 1968, s. 7.
- O jazyce, zvl. odborného překladu. In: Moderní aspekty ruského překladu. Krajská komise VTEI, oborové ředitelství ZPCh Pardubice (asi 1968), s. 1.
- LOMSADZE, Ju. M.: Teoretiko-gruppovoje vvedenijsje v teoriju elementarnych častic. Moskva 1962.
- LOOSJES, Th. P.: On documentation of scientific literature (překlad z hol.). London 1967.
- LOTMAN, Ju. M.: Struktura chudožestvennogo teksta. Moskva 1970.
- Maża encyklopedia logiki. Wrocław - Warszawa - Kraków 1970.
- MAN, O.: Acta Univ. Carol., Philol, 4/5, 1969, s. 103.
- MARCISZEWSKI, W.: Sposoby streszczania i odmiany streszczeń. In: Studia semiotyczne. Wrocław - Warszawa - Kraków 1970, s. 151.
- MARCUS, S.: Poetica matematică. București 1970.

- MARCHIEWSKA, J.: Monografie. Charakter, typy, zakres, wskazówki dla autorów. Warszawa 1966.
- MATHESIUS, V.: Slovo a slovesnost, 5, 1939, s. 83.
- Čeština a obecný jazykozpyt. 1. vyd. Praha 1947.
- Řeč a sloh. 2. vyd. Praha 1966.
- MEADOW, CH. T.: Analiz informacionno-poiskovyh sistem (překlad z angl.). Moskva 1970.
- MEĽČUK, I.: Vepr. Jaz., 12, 1963, č. 1, s. 113.
- MERTA, A.: Společenské aspekty komunikace odborných informací. 1. vyd. Praha 1970.
- MIČATEK, M.: Normy z oblasti knihovnictva, bibliografie a dokumentácie. Bratislava 1966.
- MICHAILOV, A. I. - ČERNYJ, A. I. - GILJAREVSKIJ, R. S.: Osnovy informatiki. 2. izd. Moskva 1968.
- MIKO, F.: Text a štýl. Bratislava 1970.
- MISTRÍK, J.: Štylistika slovenského jazyka. 1. vyd. Bratislava 1970.
- Modern documentation and information practices. The Hague 1961.
- MORRIS, CH.: Signs, language and behavior. New York 1946.
- NAESS, A.: Communication and argument (překlad z noršt.). Oslo - London 1966.
- NOVÁK, P.: Remarks on devices of functional sentence perspective (v tisku).
- OLIVA, K.: Teorie literatury pro vyšší třídy středních škol. Praha 1947.
- PADUČEVA, Je. V.: O strukture abzaca. In: Trudy po znakovym sistemam. 2. Tartu 1965, s. 284.
- PALEK, B.: Cross-reference. A Study from hyper-syntax. Acta Univ. Carol. Philol. Monogr. 21. Praha 1968.
- PAULINY, E. - RUŽIČKA, J. - ŠTOLC, J.: Slovenská gramatika, ^{5. vyd.} Bratislava 1968.
- PEIRCE, CH. S.: Collected papers. Vol. 1. ^{-2.} Cambridge 1960.
- POLYA, G. - SEGŐ, G.: Zadači i teoremy iz analiza (překlad z něm.). Moskva 1956. 2 sv.
- POPPER, K. R.: Epistemology without a knowing subject. In: Logic, methodology

- and philosophy of science III. Amsterdam 1968, s. 333.
- PRITCHARD, A.: A guide to computer literature. London 1969.
- RESCHER, N.: Hypothetical reasoning. Amsterdam 1963.
- SEARLE, J. R.: Speech acts. 3. ed. London 1970.
- SECHSER, O.: Informační obsah dokumentu. (Výzkumná zpráva.) Praha, ÚVTEI 1969.
- SEVBO, I. P.: Struktura svjaznogo teksta i avtomatizacija referirovanija. Moskva 1969.
- SCHAECHTER, J.: Prolegomena zu einer kritischen Grammatik. Wien 1935.
- SKALIČKA, V.: Zur ungarischen Grammatik, Praha 1935.
- Slovo a slovesnost, 21, 1960, 241.
- STENIUS, E.: Mood and language-games. In: Philosophical logic. Dordrecht 1969, s. 251.
- SUPPES, P.: Introduction to logic. Princeton 1957.
- SVOBODA, K.: Metodika vyučování českému jazyku a slohu na školách 2. cyklu. Praha 1965.
- STRAWSON, P. F.: Introduction to logical theory. 3. ed. London 1963.
- ŠMILAUER, V.: Technika filologické práce. (Skriptum filol. fak. UK.) Praha 1958.
- THOMPSON, A.: Vocabularium bibliothecarii. Martin 1969.
- TOMAN, J.: Metody a technika informační činnosti. 1. vyd. Praha 1970.
- TONDL, L.: Problémy sémantiky. 1. vyd. Praha 1966.
- Philos. Čas., 16, 1968, č. 3, s. 371.
- TOPOLSKI, J.: Metodologia historii. Warszawa 1968.
- TRELEASE, S. F.: How to write scientific and technical papers. 2. ed. Cambridge (Mass.) - London 1970.
- Učebnice jazyka českého pro II. tř. gymn. Praha 1952.
- Učebnice jazyka českého pro III. tř. gymn. Praha 1953.
- Učebnice jazyka českého pro IV. tř. gymn. Praha 1953.
- VANČURA, Z.: Hospodářská lingvistika. Praha 1934.

- VODIČKOVÁ, H. - CEJPEK, J.: Terminologický slovník knihovnický a bibliografický. Praha 1965.
- WIERZBICKA, A.: Dociekania semantyczne. Wrocław - Warszawa - Kraków 1969.
- WIESENBERGER, I.: Základy informatiky. 1. vyd. (Skriptum fak. osvěty a novinářství UK.) Praha 1968.
- WITTGENSTEIN, L.: Philosophical investigations. Oxford 1953.
- WORTH, D. S.: Vopr. jazykoznanija, 13, 1964, č. 5, s. 46.
- WOODFORD, F. P.: Scientific writing for graduate students. New York - London 1968.
- WRIGHT, G. H. von: The logic of practical discourse. In: La philosophie contemporaine 1. Firenze 1968, s. 141.

ADDENDA

- DANEŠ, F.: FSP and the organization of the text. 1970 (v tisku).
- MADSEN, K. B.: Theory and decision, 1, 1970, s. 138.
- MUKAŘOVSKÝ, J.: Kapitoly z české poetiky. Díl 3. 1. vyd. Praha 1948.
- LAZARSELD, P. F.: The algebra of dichotomous systems. In: Studies in item analysis and prediction. Standford (Calif.) 1961, s. 111.
- Terminologičeskij slovar' po naučnoj informacii. Moskva 1966.
- ŠTĚPÁNEK, O. - MAŘAN, J. - OBENBERGER, J. - PRANTL F. : Přírodopis živočišstva. Díl 3. 1. vyd. Praha 1956.